

Discurs inauguració del curs 2015/2016

Anna Planas i Lladó- Col·lectiu de PDI

Benvolguts i benvolgudes totes,

En primer lloc voldria donar les gràcies a l'equip de govern que un any més dóna la paraula en aquest acte inaugural als diferents col·lectius que conformen la comunitat universitària. Gràcies també per la confiança mostrada al proposar-me que us parli des del col·lectiu del professorat.

En el moment que se'm va fer l'encàrrec em van dir que enguany el tema era la recerca. Intentaré aportar algunes reflexions des del sector del professorat. Unes reflexions que estaran inevitablement tenyides per la meua trajectòria tant en el camp de les ciències socials, concretament la pedagogia, com pel periple d'acreditacions pel que hem de passar tot el PDI d'ençà la darrera dècada.

Des de l'any 2010, la inversió en R+D ha vingut marcada per una clara davallada, arribant al pes de l'1'5% en relació al PIB a Catalunya. Es considera que la inversió òptima en R+D ha de ser del 3% o més, com passa a Finlàndia, Suècia o Dinamarca. Com vegem, estem lluny d'aquesta fita. De fet, sempre hi hem estat. Si ens remetem als anys de bonança el percentatge del PIB en recerca havia arribat a cotes del 1'7 %, per tant, lluny encara d'aquest òptim 3%. És cert que les retallades en R+D són menys escandaloses que les que es realitzen en altres àmbits, com la sanitat o l'educació, però no per això deixen de ser importants traves pel desenvolupament de la societat. Tenim per tant una evidència: la insuficient aposta i finançament per a la recerca. I això fa difícil la subsistència de la recerca amb les tant proclamades fites de la qualitat i l'excel·lència. I aquí no estic dient res nou.

A nivell universitari aquesta mancança de recursos en R+D ha tingut repercussions sobretot en el capítol de personal. Del 2010 al 2013 s'han perdut prop més d'un miler de llocs de treball en R+D (853 d'aquests en l'ensenyament superior), tot i que segons les darreres xifres hi ha hagut un petit repunt. A la UdG la conseqüència ha estat la rescissió de contractes sobretot de professorat a temps parcial i l'establiment de les tres mesures transitòries per poder donar continuïtat a professorat no consolidat, molt debatudes en els darrers mesos, i que són: adequar la distribució de l'activitat docent al nombre d'estudiants matriculats a cada centre docent, no incloure la direcció dels Treballs fi de grau i fi de màster en el reconeixement del pla docent del professorat, i la reducció del reconeixement de l'activitat de gestió. Aquestes mesures, com bé va apuntar el rector, suposen, de nou i una vegada més, un esforç per tot el professorat de la UdG. Veurem quines incidències poden tenir en termes de recerca.

S'ha dit que aquestes mesures es prenen per garantir el relleu generacional i millorar la situació del personal no consolidat. M'aturaré, doncs, un moment en aquest col·lectiu. A la UdG estem parlant de prop de més de 80 persones amb contractes temporals o d'interinatge (agregats, lectors, visitants, col·laboradors). No parlaré aquí dels més de 550 associats, tot i la implicació de molts d'ells en la recerca. Bé, com deia, El PDI laboral no consolidat és un col·lectiu que ha de passar per estrictes processos d'acreditació que exigeixen una dedicació important a la recerca, sense descuidar la docència, i que malgrat complir amb tots els requeriments, continuen sense veure la fi al

seu procés de consolidació. La nova figura del director d'investigació, pot portar més temporalitat i precarietat en aquest col·lectiu. D'altra banda la situació d'interinatge a la que molts passaran una llarga i indefinida temporada no és la millor situació ni per a la recerca (no poden presentar-se en certes convocatòries competitives o percebre nous trams de recerca, per exemple), ni per a la docència (qui s'implica en processos d'innovació docent o en la millora de la docència tenint en compte el poc pes que té a nivell de currículum?). Malgrat tot, l'aportació que fa aquest col·lectiu tant en la qualitat docent com en la capacitat investigadora és destacable. Contribueix a augmentar el nombre de publicacions en revistes indexades, a consolidar grups de recerca, a dirigir tesis doctorals, a potenciar la internacionalització, etc.. La nostra participació en el sistema d'acreditacions de ben segur que ha fet augmentar la productivitat en aquests aspectes. Esperem, doncs, que des de les diferents instàncies de l'administració es revisi la situació d'aquest col·lectiu i es vetlli, no només per a la millora de les seves condicions laborals, sinó també perquè s'igualin, als seus companys consolidats, les oportunitats en l'accés a determinades convocatòries i recursos per a la recerca.

La recerca, per tant, està condicionada pels recursos disponibles i les condicions de treball. També ho està pel model de recerca al que ens ha empès el projecte neoliberal en el que ens trobem immersos. Un model competitiu i d'economia de mercat que les universitats també han fet seu. Un model que porta a la fracturació del coneixement, on el que qui té més, accedeix a més, qui guanya és perquè altres perden, i on el coneixement produït té tendència a ser valorat des de criteris mercantilistes.. Estem davant d'un model basat en els rànquings internacionals, com el de Shangai, on es prima sobretot la recerca i la publicació dels seus resultats en revistes de gran impacte internacional, però amb poca incidència en l'entorn local. En definitiva, un model de difícil encaix per a la recerca de l'àmbit social (prova d'això és l'escàs nombre de sexennis del PDI de ciències socials i jurídiques en relació als altres àmbits de coneixement).

En l'àmbit social el coneixement sol ser més intangible que tangible, i per tant poc apreciat per la seva utilitat "productiva" (entenent la productivitat en termes econòmics). No és d'estranyar, per tant, que mentre en l'àmbit de la ciència i la tècnica cada cop hi hagi més empreses i institucions públiques que inverteixin en recerca, en l'àmbit social i humanístic la recerca es realitzi quasi exclusivament des de la universitat. Això dificulta la captació de recursos per part dels grups de recerca als quals els posa en situació incòmoda pel seu manteniment i creixement, sobretot en moments on les exigències de les convocatòries per captacions de recursos cada cop són més complexes i complicades. Afegit a tot això, també hi ha una dificultat d'encaix entre l'enfocament internacional que es demana en els resultats de la producció científica i la projecció en l'entorn més proper que sol tenir la recerca en aquest àmbit. És a dir, l'obsessió per la productivitat ISI entela la necessitat del retorn social de la nostra recerca, la transferència de coneixement. Sobretot una recerca, que moltes vegades ha estat volgudament dissenyada per generar coneixements i contribuir a la transformació de realitats molt concretes difícilment extrapolables.

Aprofito que tinc la paraula per aportar algunes dades de la situació i el paper de la dona en la recerca i el coneixement. La presència de les dones entre el personal investigador ha augmentat lleugerament en els darrers anys. Malgrat tot, en les universitats públiques espanyoles encara és escassa la presència de les dones en les categories més altes. Amb dades de l'any passat, estem parlant d'un 20'7% de catedràtiques. Per contra, en les

categories inferiors (ajudants, contractats doctors, lectors) el percentatge de dones ronda el 50%. Les dades indiquen que disminueix de manera destacada la proporció de dones a mesura que s'incrementa la categoria professional. Potser els percentatges s'invertiran en el futur si ens atenem tant al nombre com a l'edat de les dones en situació de promoció. D'aquestes proporcions no se n'escapa la universitat de Girona, on al curs passat, per exemple, el percentatge de catedràtiques es mantenia en el 23'9%. Per contra, si ens fixem en els responsables dels grups de recerca de la UdG, veiem que quasi la meitat són liderats per dones. Anem fent avenços, però queda camí per fer.

No vull quedar-me només amb la crítica i la lamentació. Malgrat tots els entrebancs i dificultats es treballa, i es treballa força bé. Bona part del PDI (Funcionaris, laborals, però també associats) treballa i posa el coll per tirar endavant projectes de recerca. Alguns fins i tot s'embarquen en projectes d'innovació docent o s'atreveixen a gestionar màsters o graus (malgrat el poc pes que té en els processos d'avaluació) sense deixar de banda la recerca. Si tenim en compte la baixa inversió en R+D, i les elevades càrregues docents, potser la recerca i els resultats que aquesta genera des de la universitat no són tan dolents com alguns ens pensem. El PDI assumeix i té clara la seva triple funció de servei públic; la docent -educar i motivar per a l'aprenentatge a les noves generacions-, la recerca - descobrir i crear – i la transferència de coneixements.

El professorat també té clar que en la recerca cada cop és més necessari el personal d'administració i serveis, sobretot els tècnics de suport a la recerca. Com hem dit abans, les exigències de les convocatòries cada cop es fan més complicades i requereixen de processos burocràtics més complexos. En aquest sentit són imprescindibles els tècnics de suport ben preparats i especialitzats. Sense ells molts dels projectes no arribarien a bon port.

Abans d'acabar m'agradaria esmentar un repte que, com a mínim en l'àmbit de les ciències socials, tenim pendent. La implicació dels estudiants en la recerca. Si anem a les classes i preguntem als estudiants si saben quines recerques fan els seus professors, de ben segur que trobaríem poques respostes positives. El primer pas és, doncs, donar a conèixer el que estem fent per després convidar-los a implicar-se i a participar amb nosaltres en la construcció de nou coneixement.

Vegem doncs que encara tenim feina a fer: en recerca, en processos de consolidació de professorat, en reconeixement de la tasca docent innovadora, etc... Ara bé, el nou curs comença amb un context polític ben interessant. Un context polític propici per pensar no només on som i on volem anar, sinó també de la mà de amb qui hi volem anar.

Moltes gràcies

Anna Planas
Professora Lectora
Facultat d'Educació i Psicologia
Departament de Pedagogia